

Seçim Beyannamelerinde Asgari Ücret:

İnsani Ücret Açısından Bir Değerlendirme

İskender Gümüş

Seçim Beyannamelerinde Asgari Ücret: İnsani Ücret Açısından Bir Değerlendirme

Ö Z E T

Türkiye’de 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimler için siyasi partiler tarafından hazırlanan seçim beyannamelerinin ana gündemini sosyal politikalar oluşturdu. Barajı geçen ve TBMM’de temsil edilecek olan AK Parti, CHP, MHP ve HDP’nin seçim beyannamelerinde bazı farklılıklar söz konusu olsa da Türkiye’nin sosyal devlet hüviyetinde dönüşüm mahiyetinde bir değişimi hedefledikleri görülmüştür. Özellikle, siyasi partilerin asgari ücretle ilgili vaatleri, gündemi seçim sürecinde uzun süre meşgul etti. Elbette, asgari ücret gibi çalışanlara yönelik önemli bir sosyal politika aracının gündemde bu kadar yer alıyor olması olumlu bir gelişmedir. Ancak, siyasi partiler asgari ücreti belirlemede sosyal taraflardan sadece biridir. Seçmeni ikna etme yolunda siyasi partilerin bu vaadi seçimlerle ekonomik performans arasındaki korelasyon göz önünde bulundurulduğunda sosyal taraflardan ücretli çalışanlar için olumlu karşılanabilir, ancak sosyal taraflardan işverenlerin bu konudaki tavrı da önemlidir. Dolayısıyla, önemli olan sosyal taraflardan işçi, işveren ve devletin asgari ücret konusunda mutabakata varmasıdır. Aksi takdirde, sosyal taraflardan sadece devletin asgari ücret tespiti diğer sosyal taraflara zarar verebilir. Türkiye’nin sürdürülebilir, istikrarlı ve güvenli bir büyüme sağlayabilmesi için popülist ve klientalist politikalarından uzak durularak, sosyal tarafların tamamının uzlaşmasıyla ücretlerin alt sınırının belirlenmesi ve tartışmaların da bu doğrultuda ilerlemesi beklenmelidir. Kurulacak hükümetin de bu saikleri göz önünde bulundurarak hükümet programını belirlemesi gerekmektedir.

ATIF: Gümüş, İ. (2015). Seçim Beyannamelerinde Asgari Ücret: İnsani Ücret Açısından Bir Değerlendirme (Politika Notu No. 2015/01). İstanbul: İlimi Etüdler Derneği.

Y A Z A R H A K K I N D A

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünde ve Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümünde, yüksek lisans çalışmasını Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda tamamladı. Doktora çalışmasını 2012 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Bilim Dalında refah devletinin dönüşümü çerçevesinde Türkiye’de sosyal güvenlik reformunu konu alan teziyle tamamladı. Halen Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve Kırklareli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü görevini yürütmektedir. Sosyal politika, çalışma ilişkileri ve çalışma sosyolojisi alanında araştırma ve yayınları devam etmektedir.

İlimi Etüdler Derneği (İLEM)’nin temel gayesi, ilim geleneğimizi sürdüren ilim adamlarının yetişmesine zemin oluşturarak, ulusal veya küresel düzeyde ortaya çıkan sorunların çözülmesi için çalışmalar yapmaktır. Bu gaye ile nitelikli ve özgün eserlerin yayınlanması teşvik edilmektedir. İLEM bünyesinde çalışan araştırmacılar Türkiye ve dünya meselelerine yönelik politikalar üretilmesine imkân ve zaman sağlayacak pek çok çalışma gerçekleştirmektedirler. Bu bağlamda, İLEM Politika Notları bu çalışmaların neticelerinin kamuoyu ile paylaşılması amacıyla başlatılmış bir yayındır.

Adres: Sultantepe Mah. Cumhuriyet Caddesi Fıstıkağacı İş Merkezi No:39/2 Üsküdar, İstanbul • Telefon: +90 216 310 4318 • E-Posta: bilgi@ilem.org.tr • Web: www.ilem.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İlimi Etüdler Derneği’nin yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İlimi Etüdler Derneği’ni bağlamaz.

Kapak Görseli: © fotomek - Fotolia.com

Giriş

Ücret, tüm zamanlarda çalışma ilişkileri tarihinin en önemli boyutu olmuştur. Bir ülkenin iktisadi kalkınmasında, sosyal gelişiminde ve siyasal istikrarının sağlanmasında ücretin oldukça önemli bir yere sahip olduğu muhakkaktır. Özellikle sanayileşme ve kapitalist piyasa ekonomisi ile birlikte çalışanlara, insan onuruna yakışır ve içinde yaşadığı toplumda ailesi ile birlikte uygunca yaşanabilir bir yaşam düzeyi sağlama, devletlerin temel görevleri arasında sayılmıştır.

Günümüzde sanayileşmiş ülkelerdeki nüfusun büyük bölümü ücret geliri ile yaşamını sürdürmektedir¹. Ücretlilerin büyük bölümünü de asgari ücretliler oluşturmaktadır. Dolayısıyla, demokratik ülkelerde siyasal iktidarı belirleyen, seçimlerde oy verebilecek seçmenlerin önemli bir kısmını oluşturan asgari ücretliler siyasi partilerin seçim kampanyalarının merkezinde yer alır.

Türkiye’de asgari ücretin siyasal alanda bugüne kadar görülmemiş bir şekilde 7 Haziran 2015’te yapılan seçim kampanyalarında ön plana çıkarılması bir anda asgari ücret üzerine tartışmaları da beraberinde getirdi. Türkiye’deki siyasal partilerin yürütmüş olduğu ideolojik siyaset anlayışının yerine ikame edilmeye çalışılan ve sosyal devlet vurgusunun ön plana çıkarıldığı bu tür sosyal siyaset merkezli propagandaların özellikle toplumun büyük bir bölümünü oluşturan asgari ücretlilere dikkati çekmesi önemli bir gelişmedir.

1 Örneğin, Türkiye İstatistik Kurumu’nun “İstihdam edilenlerin yıllara göre işteki durumu” verilerine göre, 2015 yılı şubat ayı itibarıyla çalışanların %67,7’si ücretli. Tarım-dışı sektörlerde ise bu oran %82’dir (TÜİK, 2015).

Bu çalışma, yeni dönemde TBMM’de temsil edilecek olan CHP, MHP, HDP ve AK Parti’nin seçim beyannamelerinde yer alan “asgari ücret” sorununu analiz etmeyi ve önümüzdeki dönemde oluşturulacak hükümet politikalarına bu perspektiften bir katkı yapmayı amaçlamaktadır.

Ücretin Oluşumu ve Asgari Ücretin Doğuşu

Ücretli çalışma düzeni, sanayileşme ve kapitalist piyasa ekonomisi ile birlikte özel bir önem kazanarak bölüşüm ilişkilerinin bir parçası olmuştur. Bu durum, geçinmek için emeğini ortaya koyan işçi ile bu emeğe karşı yapılan ödemelerin yanı sıra, devletin ücretlerin alt sınırına müdahalesine kadar çok geniş boyutlara ulaşmıştır.

Ekonomik yönden üretimin en önemli ögesi olan ücretliler, aynı zamanda toplumdaki en önemli tüketici grubunu da oluşturmaktadır. Sosyal açıdan, endüstri ilişkileri sisteminin bir tarafı olarak, çalışma barışı ve toplumsal uzlaşmanın sağlanarak sağlıklı bir toplum yapısının teşekkülünde en fazla söz sahibi olan toplum kesimini oluştururken, siyasal açıdan da önemli bir seçmen grubunu oluşturması açısından önemlidir (Işığışık, 2011).

Klasik iktisadi görüşe göre çalışanlara verilecek ücret, rekabet kuralları içinde serbestçe belir-

Seçim beyannamelerinde yer alan vaatler, projeler ve kaynak tartışmaları ideolojik zeminde yürütülen seçim kampanyalarının yerini sosyal devlet vurgusunun öne çıktığı seçim kampanyalarına bıraktı.

lenmektedir. Buna göre ücretin tutarı arz ve talep kanununa göre belirlenmekte olup, işin yapılmasını talep eden işveren ve işverenin talebini yerine getirerek işi yapan işçi, çalışma ilişkilerinin iki tarafını oluşturmaktadır. Arz ve talep kanununa göre işleyen sistemde ücret tutarının belirlenmesinde işçinin ve ailesinin ihtiyaçlarının değil, işçinin yaptığı işin dikkate alınması sonucunu doğurmaktadır (Ar, 2007). Ücretin oluşumunda, emek arz ve talebinin yanında, emeğin etkinliği ve verimliliği, mal piyasalarının durumu, iktisadi konjonktürün seyri, izlenen para ve istihdam politikaları, işgücü piyasalarında sendikaların ve mal piyasalarında tekellerin varlığı, asgari ücretler ve çalışma mevzuatı aracılığı ile devletin ve tahkim sistemi aracılığı ile yargı organlarının etkileri bulunmaktadır (Zaim, 1997).

Sanayi devriminin ortaya çıkardığı şartlar içerisinde işçi ücretlerinin işçilerin bedensel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayacakları bir seviyeye, bir başka deyişle sefalet düzeyine düşmesi, devletleri işçilerin geçimini sağlayabileceği en az ücreti tespit etme yollarına yöneltmiştir (Talas, 1983). Nitekim modern anlamda ücretlerin alt sınırının kamu müdahalesi ile belirlenmesini ifade eden yasal asgari ücret uygulaması 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan ve 20. yüzyılın başlarından itibaren yaygınlaşarak uygulamaya konulan bir emek piyasası düzenlemesidir (Korkmaz, 2003).

Literatürde çok boyutlu ve birçok faktörün etkisi ile şekillenen asgari ücretin kesin bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Asgari ücret farklı dönemlerde farklı anlamlar taşırken yine ülkeden ülkeye de asgari ücretin tanımı değişmektedir. Asgari ücretin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-politik pek çok faktörden etkilendiği ve bu faktörlere etki ettiği söylenebilir (Kork-

maz, 2003). Bu faktörler ışığında asgari ücretin bir yandan işçiye insan hüviyeti sebebiyle sosyal bakımdan uygun asgari bir yaşama seviyesi sağlamaya elverişli olan; öte yandan da işverenleri daha düşük ücret ödemekten men eden, mecburi karaktere sahip bir ücret olarak tanımlanabilir (Kutal, 1969).

Ülkemizde ise asgari ücret uygulamasının tarihsel köklerini Osmanlı devleti dönemine kadar götürmek mümkün olmakla birlikte bu uygulamaların güçlü bir yasal altyapısının olmadığı bilinmektedir. Türkiye’de uygulanan asgari ücret sistemi ilk olarak 1936 tarihli ve 3008 sayılı İş Kanunu ile düzenlenmiş, daha sonra 1967 tarihli ve 931 sayılı İş Kanunu’nda, 1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanunu’nda ve en son olarak da 2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu’nda bazı değişiklikler geçirerek bugüne ulaşmıştır. 4857 sayılı İş Kanunu’nun 39’uncu maddesine göre asgari ücretin tespitinde Asgari Ücret Tespit Komisyonu yetkili kılınmıştır. Türkiye’de bugün asgari ücretin belirlenmesinde ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durum; ücretliler için geçim endekslerini, bu endeksler yoksa; fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel durumu ve geçim şartları göz önünde bulundurulmaktadır (Demir-Şeker & Küçükbayrak, 2012).

Ancak asgari ücret için belirlenen miktarın Türkiye için belirlenen mutlak yoksulluk sınırının altında olması ve özellikle büyük şehirlerde standart bir ailenin geçinmesi için asla yeterli olmaması, asgari ücreti ciddi bir biçimde tartışılmalı hale getirmektedir. Bu çerçevede İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği (İGİAD) tarafından, çalışanın insanca ve onurlu yaşamasını mümkün kılacak, kişinin sadece fiziksel değil sosyal ihtiyaçlarını ve sosyal konumunu da dikkate alacak bir ücreti ifade

eden insani ücret kavramı geliştirilmiştir. İGİ-AD'ın 2003 yılından itibaren "helal kazancın adil bölüşümü" ve "insan onuruna yaraşır ücret" ilkeleri çerçevesinde yıllık olarak belirlendiği insani ücret, tavsiye niteliğinde olmuştur (Korkmaz, Dulupçu, Gövdere ve Songur, 2013). Son olarak, Alpaydın, Burgazoğlu, Eğri ve Gümüş (2015) tarafından geliştirilen hesaplama sistemi aracılığıyla tüm Türkiye'de uygulama imkânı oluşturulan bu modelin ücret tartışmalarına yeni bir ufuk kazandırdığını ve Asgari Geçim Ücreti (AGÜ) çalışmalarında yapılan hesaplamaları sistematik, bilimsel ve Türkiye'nin farklı bölgelerini de kapsayıcı hale getirerek İnsani Geçim Ücreti (İGÜ) kavramının gelişmesine katkıda bulunma çabasında olduğunu söylemek mümkündür. Aşağıda, partilerin asgari ücretle ilgili yaklaşımları bu çerçevede ele alınacaktır.

2015 Seçim Beyannamelerinde Asgari Ücret Vaatleri

Türkiye'de 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimler için siyasi partiler tarafından hazırlanan seçim beyannamelerinin ana gündemini sosyal politikalar oluşturmaktaydı. AK Parti, CHP, MHP ve HDP'nin seçim beyannamelerinde bazı farklılıklar söz konusu olsa da Türkiye'nin sosyal devlet hüviyetinde dönüşüm mahiyetindeki bir değişimi hedefledikleri görülmüştür. Seçim beyannamelerinde yer alan vaatler, projeler ve kaynak tartışmaları ideolojik zeminde yürütülen seçim kampanyalarının yerini sosyal devlet vurgusunun öne çıktığı seçim kampanyalarına bıraktı.

7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimler için yürütülen seçim kampanyaları ister

Siyasi partilerin asgari ücret vaatleri "asgari ücret" meselesinin gündeme getirilmesi açısından önemli olmakla birlikte, kamuoyuna yansıtılan şekilde bir hükümetin asgari ücreti tek başına belirlediği hususu doğru değildir.

popülist siyaset anlayışı isterse de klientalist politikalar olarak ortaya çıkmış olsun, Türkiye'de sosyal politika anlayışının ve uygulamasının tartışılması açısından oldukça önemlidir. Nitekim, bu doğrultuda medya yoluyla yılda sadece iki defa kapalı toplantılarda gündeme getirilen asgari ücret konusunun tekraren kamuoyunun gündemine gelmesi sağlanmıştır.

Ancak, siyasi partilerin asgari ücret vaatleri "asgari ücret" meselesinin gündeme getirilmesi açısından önemli olmakla birlikte, kamuoyuna yansıtılan şekilde bir hükümetin asgari ücreti tek başına belirlediği hususu doğru değildir. Ekonomik boyutu göz önüne alındığında asgari ücret işveren için bir maliyettir. Dolayısıyla, asgari ücretin siyasal iktidar tarafından yukarıya çekilmesi piyasa ekonomisinin geçerli olduğu bir sistemde işverenle varılacak mutabakatla olur. Zira asgari ücretin tarafları bellidir: işçi-işveren ve devlet.

Asgari ücret ile ilgili tartışmaların fitilini, ana muhalefet partisi CHP'nin 2015 genel seçimleri için açıkladığı seçim beyannamesi ateşledi. Beyannamede, başta Aile Sigortası olmak üzere, adil asgari ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, sağlık hakkı ve eğitim hakkını içeren sosyal haklardan tüm yurttaşların kapsamlı biçimde yararlanabilmesi için gerekli tüm adımların

İktidar partisinin seçim beyannamesi, asgari ücretle ilgili olarak, iktidar oldukları son 13 yılda gerçekleştirdikleri icraatlerin belirtilmesini ve asgari ücret konusunda yapılan düzenlemeleri, muhalefet partilerinin seçim beyannameleri ise asgari ücret konusunda daha fazla artış ve hak talebini içeren ve asgari ücret düzeyini somut olarak belirten farklı düzeyleri içermektedir.

atılacağı ve böylece Türkiye’de yeni bir “sosyal demokratik bir uygarlığın” oluşturulması projesinin hayata geçirileceği belirtilmektedir. Beyanname bu bakımdan, “adil asgari ücret” konusunu da tartışmaya açmaktadır. Yine seçim beyannamesinde, CHP’nin iktidar olması durumunda etkin bir asgari ücret politikası ile gelir adaletsizliğinin giderileceği, ücretlerin genelinde artış sağlanacağı ve iş gücünün niteliğinin yükseltilerek asgari ücretle çalışanların toplam istihdam içindeki payının hızla düşürüleceği belirtilmektedir.

CHP’nin seçim beyannamesinde asgari ücretin dikkat çekmesini sağlayan en önemli neden ise asgari ücret için belirlenen düzeydir. Asgari ücretin ilk yılda 1500 TL’ye çıkarılacağı vaadi Türkiye’de asgari ücret tartışmalarını yeniden gündeme getirmiştir. Beyanname, asgari ücret üzerindeki gelir vergisinin kaldırılacağı ve asgari ücret artışının belirlenmesinde enflasyon ve refah artış payı toplamının dikkate alınmasının sağlanacağı, CHP’nin vaatleri ara-

sında yer almaktadır. Son olarak CHP, gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nın, yıllık izin, asgari ücret ve sendikal hakları da içeren ilkelere çekincesiz olarak onaylayacağını beyan etmiştir.

Asgari ücret konusuna seçim beyannamesinde merkezi bir yer veren bir diğer parti ise MHP’dir. MHP’nin seçim beyannamesinde net asgari ücretin, asgari geçim standardı düzeyi dikkate alınarak 1400 TL’ye yükseltileceği vaat edilmektedir. Ayrıca beyanname, hane halkı geliri asgari ücret tutarını geçmeyen asgari ücretlilere, belirlenecek büyük şehirlerde 100 TL şehir içi ulaşım desteği verileceği ve asgari ücretten vergi alınmayacağı, ücretlilerin asgari ücret kadar gelirin vergi dışı bırakılacağı da vaatler arasında yer almaktadır.

HDP’nin seçim beyannamesinde ise asgari ücretin insan onuruna uygun bir düzeye çıkarılacağı belirtilerek asgari ücretten vergi alınmayacağı vurgulanmaktadır. Buna göre, HDP’nin diğer partilere göre daha az detaylandırılmış vaadi, asgari ücretin ilk etapta net 1.800 TL’ye çıkarılacağı ve vergiden muaf tutulacağı yönündedir. Ayrıca HDP’nin seçim beyannamesinde, asgari ücretin tespitinde hükümet ve işverenlerin temsilci sayısı kadar işçi temsilcilerinden oluşan bir kurulda ve toplu pazarlıkla belirleneceği vaadi yer almaktadır.

Muhalefet partilerinin bu vaatleri temelde aslında AK Parti’nin son 13 yılda yürüttüğü sosyal politikalara ve kalkınma siyasetine yönelik eleştirileri bünyesinde taşımaktadır. Dolayısıyla AK Parti de kendi seçim beyannamesinde bu eleştirileri yanıtlamayı tercih etmiş, öte yandan seçim süresince yapılan propagandalarda ise diğer partilerin vaatlerinin reel olarak uygula-

namaz olduğunu göstermeyi hedefleyen bir politika içerisinde olmuştur. AK Parti'nin seçim beyannamesinde asgari ücretle ilgili, iktidar oldukları 2002 yılından bugüne kadar geçen sürede yaşanan değişikliklerin belirtildiği görülmektedir. Buna göre, net asgari ücretin yüzde 415 artarak 949 TL'ye yükseldiği ve 2015 yılının ikinci yarısında net asgari ücretin 1.000 TL'yi aşacağı belirtilmiştir. Yine bu dönemde, net asgari ücretin reel olarak 2002-2014 yılları arasında yüzde 61,6 oranında artış kaydettiği ifade edilmekte olup, 2002'den bu yana asgari ücret artış oranının enflasyonun üzerinde gerçekleştiği vurgulanmaktadır.

AK Parti'nin asgari ücretliye vergi indirimi konusunda yaptığı çalışmalar da yine seçim beyannamesinde yer almıştır. 2008 yılında uygulamaya konulan asgari geçim indirimi uygulaması ile dört çocuk sahibi bir asgari ücretli üzerindeki gelir vergisi yükünün sıfıra düşürüldüğü, bu uygulamadan önce bu yükün yüzde 12,8 olduğu belirtilmiştir. Bu konuda AK Parti'nin seçim vaadi üç çocuklu asgari ücretlinin gelir vergisi yükünü sıfıra indirmektir. Asgari ücretle ilgili AK Parti iktidarı döneminde getirilen bir diğer değişiklik ise 16 yaş ayrımının 2014 yılında kaldırıldığı vurgusu olmuştur.

Özetle, iktidar partisinin seçim beyannamesi, asgari ücretle ilgili olarak, iktidar oldukları son 13 yılda gerçekleştirdikleri icraatlerin belirtilmesini ve asgari ücret konusunda yapılan düzenlemeleri, muhalefet partilerinin seçim beyannameleri ise asgari ücret konusunda daha fazla artış ve hak talebini içeren ve asgari ücret düzeyini somut olarak belirten farklı düzeyleri içermektedir.

Asgari Ücret Vaatlerinin İnsani Ücret Açısından Değerlendirilmesi

CHP'nin Seçim Beyannamesi'nin sosyal politika merkezli olduğu söylenebilir. Özellikle, beyannamenin önsözünde "hak temelli bölüşüm"den bahsedilmekte ve sosyal politikalar bölümü ise "Dayanışma ve Sosyal Adalet" başlığını taşımaktadır. Bu açıdan CHP'nin ifade ettiği "adil asgari ücret" kavramı "insani ücret" açısından önemlidir. Yine CHP'nin etkin bir asgari ücret politikası uygulayarak gelir adaletsizliğini gidereceği söylemi önemli, ancak gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesinde tek etken asgari ücret değildir. Asgari ücret, etkenlerden sadece biridir.

CHP'nin seçim beyannamesinde belirlenen asgari ücret miktarı 1500 TL'dir ve ulusal düzeyde uygulanacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca asgari ücret üzerindeki gelir vergisinin kaldırılacağı ve asgari ücret artışının belirlenmesinde enflasyon ve refah artış payı toplamının dikkate alınacağı ifade edilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) asgari ücreti 1424 TL, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) ise açlık sınırını 1349 TL olarak açıklamıştır. İGİAD'ın bölgesel düzeyde yaptığı İGÜ hesaplaması ise en yüksek rakamı İstanbul için 1703 TL ve en düşük rakamı Batı Karadeniz bölgesi için 1128 TL olarak hesaplamıştır. CHP'nin 1500 TL'yi nasıl hesapladığına ilişkin bir bilgi beyannamede mevcut değildir. Ancak, belirtilen rakamın Türkiye'de minimum ücret/asgari ücret/insani ücret/açlık sınırı hesaplaması yapan kurum ve kuruluşların açıkladıkları rakama yakın olduğu söylenebilir.

MHP'nin seçim beyannamesinde ise net asgari ücretin 1400 liraya yükseltileceği vaat edilmektedir; bu meblağ da CHP'nin vaadine yakındır.

Siyasi partilerin seçim beyannamelerinde açıklamış oldukları asgari ücret vaatleri TÜRK-İŞ ve TÜİK tarafından açıklanan rakamlara yakındır. Ancak, siyasi partilerin açıklamış oldukları bu vaatleri nasıl uygulayacağı, küresel rekabet açısından karşılaşılabilecek sorunlar, maliyet artışları, talep enflasyonu gibi sonuçlara yol açacağı belirsizdir.

Ücretlilerin asgari ücret kadar gelirin vergi dışı bırakılacağı vaadi ise bunun nasıl yapılacağı konusundaki soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Zira, bunun birçok olumsuz etkisi söz konusu olabilir. Asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının net ücret/brüt ücret farkını ortadan kaldıracığı, vergi kayıplarının ortaya çıkacağı, işveren ve devlet ağırlıklı asgari ücret tespit komisyonunda asgari ücretin düşük belirleneceği, tüm ücretlilerin asgari ücrete tekabül eden gelirlerinin vergi dışı bırakılması gerekeceği, işçi-işverenle net ücret üzerinden anlaşacağı için açıktan ödemelerin artacağı, dolayısıyla devlet açısından bir kaybın söz konusu olacağı gibi olumsuz durumlar meydana gelebilir (Pürsünlerli, 2003).

HDP'nin seçim beyannamesinde belirtilen asgari ücretin "insan onuruna uygun" bir düzeye çıkarılacağı vaadi "insani ücret" in de temelini oluşturmaktadır. HDP'nin asgari ücret vaadi ise CHP ve MHP'den daha fazladır. Ayrıca HDP de, MHP gibi asgari ücretin vergiden muaf tutulacağını vadetmektedir. HDP'nin seçim beyannamesinde bulunup diğer partilerinde yer almayan bir diğer vaat ise asgari ücretin tespiti hükümet ve işverenlerin temsilci sayısı

kadar işçi temsilcilerinden de oluşan bir kurulda ve toplu pazarlıkla belirleneceği hususudur. HDP'nin bu vaadi işçi sınıfının haklarının eşit temsil yoluyla korunması açısından önemlidir.

AK Parti ise seçim beyannamesinde asgari ücretle ilgili vaatlerden çok, iktidarları döneminde asgari ücretin geldiği noktayı vurgulamaktadır. Özellikle, AK Parti seçim beyannamesinde "İnsani Kalkınma, Nitelikli Toplum" başlığında "sosyal devlet" ilkesini temel alarak uyguladıkları sosyal politikaların "tüm politika alanları için mihenk taşı" olduğunu ifade etmektedir. Karagöl (2015), vaatler üzerine kurulu 7 Haziran 2015 genel seçimleri ile ilgili olarak, 2002 yılında iktidara gelen AK Parti hükümeti dönemlerinde, yaklaşık 12 yıllık süre zarfında, toplumun tüm kesimlerine dokunan sosyal yardımlarda ciddi bir dönüşüm sağlandığını, sosyal yardımları en önemli kamu hizmetlerinden birisi olarak sahiplendiğini, bunun sonucunda sosyal yardımların Türkiye'de ihtiyaç sahipleri açısından hak olarak kabul edildiğini ve böylece sosyal yardım ve dolayısıyla sosyal hizmet alanında Türkiye'de adeta sessiz bir devrim yaşandığını söylemektedir.

Her ne kadar, AK Parti sosyal harcamalarda gerçekleşen büyük artışın öncüsü olsa da, asgari ücretin düşük miktarda olduğu açıktır. Hâlihazırda 949 TL olan ve yılın ikinci yarısı itibariyle 1000 TL'nin biraz üzerine çıkacak olan asgari ücret, bu konuda çalışma yapan TÜİK, TÜRK-İŞ ve İGİAD'ın açıklamış olduğu rakamların oldukça altındadır.

Ayrıca, siyasi partilerin seçim beyannamelerinde yer alan asgari ücretle ilgili vaatlerin daha çok rakamlar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Belirli bir asgari ücret düzeyini rakam olarak belirtmenin seçmen üzerindeki etkisi hiç kuşkusuz oldukça büyüktür. Ancak tartışmayı sadece asgari ücret düzeyi açısından yürütmek

ülkemizde uygulanan asgari ücret rejiminin çok daha ciddi problemleri siyasal amaçların gölgesinde bırakmaktadır. Bu nedenle, İGİAD için hazırlanan İGÜ hesaplamasında da belirtildiği üzere ücretli çalışanların insanca ve onurlu yaşamasını mümkün kılacak, kişinin sadece fiziksel değil sosyal ihtiyaçlarını ve sosyal konumunu da dikkate alan, bölgesel farklılıkları göz önünde bulunduran, bölgesel farklılıkları göz önünde bulundururken her bölgedeki ortalama hane büyüklüğünü de dikkate alan bir asgari ücret politikasının geliştirilmesi gerekmektedir (Alpaydın, Burgazoğlu, Eğri ve Gümüş, 2015). Türkiye’de ekonomik ve sosyal hayatın bu farklılıklarının göz önünde bulundurularak geliştirilecek bir asgari ücret politikasının bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltabileceği söylenebilir. Bundan dolayı siyasi partilerin ilgili mekanizmalarının asgari ücret konusunda spekülasyon rakamlardan çok sistemin sorunlarını temel alarak geliştirilebilecek bir asgari ücret rejimi üzerine politika üretmeleri gerekir.

Buna ilaveten dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus da asgari ücret artışında ekonomik büyümenin de göz önünde bulundurulması hususudur. Zira, bir ekonominin gelişmişlik düzeyinin en önemli belirleyenin o ekonomide bir yıl boyunca üretilen mal ve hizmetlerin oranındaki artış olduğu kabul edilmektedir. Ekonomideki bu niceliksel genişlemenin, toplumun refah düzeyini ve yaşam standardını doğal olarak yükselteceği varsayılır. Eğer bir ekonomide bir yıl boyunca üretilen değer miktarındaki artış ile ücretlerdeki artış arasındaki makas açılıyorsa bu durum, ücretin büyümeden pay almadığını göstermektedir. Bu nedenle, kurulacak hükümetin sosyal politikalarla ilgili karşılaşabileceği en önemli sorun, asgari ücretin büyümeden alacağı paydır. Ayrıca, asgari ücretin hesaplanmasında ülkedeki enflasyon

Hâlihazırda 949 TL olan ve yılın ikinci yarısı itibariyle 1000 TL’nin biraz üzerine çıkacak olan asgari ücret, bu konuda çalışma yapan TÜİK, TÜRK-İŞ ve İGİAD’ın açıklamış olduğu rakamların oldukça altındadır.

yon oranının da dikkate alınması gerekmektedir. Asgari ücrette yıllık enflasyon oranının altında yapılacak bir artış, asgari ücretlilerin satın alma gücünü düşürecektir. Bu yüzden kurulacak hükümet için asgari ücretin belirlenmesi hususu bıçak sırtında yol almak gibi olacaktır.

Sonuç

Ücret, her toplumun ekonomik ve sosyal yaşamındaki etkenlerin başında gelmektedir. Çalışanlar ve aileleri, yiyecek, giyecek, konut ve diğer ihtiyaçlarını sağlamak için hemen hemen tümüyle ücrete bağlı bir sistemin içerisinde yer alırlar. Rekabetçi emek piyasalarında ücret, emek arzı ve emek talebi belirlenir. Sanayi devrimiyle ortaya çıkan kapitalist piyasa ekonomisinde ücretlerin sefalet düzeyine inmesi, emek piyasalarına müdahaleyi zorunlu hale getirmiş ve asgari ücret uygulamaları gündeme gelmiştir.

Asgari ücret düzeyi tespit edilirken, hem işçinin hem de işverenin ortak çıkarlarını buluşturacak bir ücret düzeyinin belirlenmesi gerekir. Ücret, bir yandan; kişiye insani bir yaşam standardı sağlarken, diğer yandan da işverenin rekabet etmesini engellemeyecek nitelikte olmalıdır. Tespit edilen ücret düzeyi düşük olduğunda işçi bundan olumsuz etkilenirken, tespit edilen düzeyin yüksek olması durumunda ise işveren bundan olumsuz etkilenecektir.

Türkiye'de asgari ücretle çalışanların toplumun büyük bir kesimini oluşturmasından dolayı, özellikle, 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimler için siyasi partilerin odağı haline gelmelerine neden olmuştur. Siyasi partilerin seçim beyannamelerinde açıklamış oldukları asgari ücret vaatleri TÜRK-İŞ ve TÜİK tarafından açıklanan rakamlara yakındır. Ancak, siyasi partilerin açıklamış oldukları bu vaatleri nasıl uygulayacağı, küresel rekabet açısından karşılaşılabilecek sorunlar, maliyet artışları, talep enflasyonu gibi sonuçlara yol açacağı belirsizdir.

Öte yandan, İGİAD tarafından yapılan İGÜ araştırmalarında da, Türkiye'de uygulanan mevcut asgari ücret sisteminin yeterli ve insan onuruna yakışır bir ücret düzeyi olmadığı belirtilmekle birlikte, gerekli ücret miktarının tüm işkollarında sağlanabilmesi için de bir takım zorlukların bulunduğu; rekabet, maliyet ve düşük kâr oranları gibi sebepler ile bazı sektörlerde bu ücret düzeylerinin uygulanmasında güçlükler ile karşılaşılabileceğinin altı çizilmiştir.

Bu noktada, İGİAD tarafından yapılan İGÜ araştırmalarında belirtildiği gibi bölgesel geçim koşullarını ve hanehalkı büyüklüğünü esas alan, insan onuruna yaraşır, insanın ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde, ülke refahından pay alan, sosyal tarafların sorumluluklarına dayanan ve özellikle iş dünyasının sorumluluğuna dayanan, verimlilikten ziyade çalışanın varlığına ilişkin bir ücret düzeyinin devletin de çeşitli mekanizmalar yoluyla sistemin sürdürülebilirliği için etkin bir rol üstlendiği ücret politikası arayışı kaçınılmazdır.

Bu çerçevede kurulacak bir hükümetin popülist ve klientalist politika anlayışı gütmenden aşağıdaki konularda çalışmalar ve girişimler yapması gerekmektedir:

- Asgari ücretin tespitinde küresel ekonomik gelişmeleri de göz önünde bulunduran bilimsel yöntemlere uygun bir model geliştirerek buna göre hesaplama yapılmalıdır.
- Asgari ücretin tespitinde çalışanın ailesiyle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu aynı zamanda aile politikalarının da daha efektif bir mahiyet kazanmasına yardımcı olacaktır.
- Kalkınmada öncelikli bölgeleri geliştirmek için bölgesel asgari ücret sistemleri tartışılmalıdır. Ancak bunun ulusal asgari ücreti daha da aşağıya çekecek bir uygulama olarak değil, her halükarda mevcut asgari ücreti daha yukarıya çekecek bir uygulama olması gerekmektedir.
- Asgari ücret esasında gelir dağılımını pozitif yönde düzenleyici bir sosyal politika uygulaması olarak da kullanılabilir. Bunun için asgari ücret alan işçilerden kesilen vergilerde adaletli olunması sağlanmalıdır.
- Asgari ücret tespit edilirken sektörel farklılıkların da dikkate alınması sağlanmalı ve bu yönde sübvansiyon ve teşvik uygulamalarını devreye sokmaları gerekmektedir.
- Asgari ücretin toplumun refah seviyesini yansıtmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Bu çerçevede, asgari ücretin ekonomik büyümeden pay alacak şekilde geliştirilmesi gerekmektedir.
- Asgari ücretin tespitinde sosyal tarafların tümünün adil ve şeffaf bir biçimde katılımı ve sorumluluk alması yönünde düzenlemeler yapılmalıdır.

Sonuç olarak asgari ücretin insan onuruna yaraşır olmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması sadece siyasi partilerin oy kazanması için değil, aynı zamanda sosyal denge ve barışın sağlanması açısından da kritik bir önemi haizdir.

Kaynaklar

- AKP (2015). Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma. <http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2015-secim-beyannamesi-20nisan.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 01/06/2015.
- Alpaydın, Y., Burgazoğlu, H., Eğri, T., Gümüş, İ. (2015). İnsani ücretin hesaplanması: Türkiye için bir model. İstanbul: İLKE İlim Kültür Derneği.
- Ar, K. N. (2007). *Küreselleşme sürecinde Türkiye'de ücretlerin gelişimi*. Ankara: Kamu-İş Yayınları.
- CHP (2015). Yaşanacak Bir Türkiye. <http://yasanacakbirturkiye.com/CHP-SECIM-BILDIRGESI-2015.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 01/06/2015.
- Demir Şeker, S. & Küçükbayrak, M. (2012). *Türkiye'de bölgesel asgari ücretin uygulanabilirliği*. Kalkınma Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü İşgücü Piyasası Çalışma Raporları – 1. http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/view/14633/Turkiyede_Bölgesel_Asgari_Ücretin_Uygulanabilirliği.pdf. adresinden alındı. Erişim Tarihi: 01/06/2015.
- HDP (2015). Büyük İnsanlık Biz'ler Meclise. <http://www.hdp.org.tr/images/UserFiles/Documents/Editor/HDP%20Se%C3%A7im%20Bildirgesi%20Tam%20Metin.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 01/06/2015.
- İşgüççök, Ö. (2011). Ücret teorisi, politikası, yönetimi ve sistemleri. Bursa: Marmara Kitabevi.
- Korkmaz, A. (2003). Çağdaş gelişmeler açısından asgari ücret. Ankara: Kamu-İş Yayınları.
- Korkmaz, A., Dulupçu, M. A., Gövdere, B. ve Songur, H. (2013). *Onurlu insan onurlu yaşam için insani ücret*. İstanbul: İLKE İlim Kültür Derneği.
- Kutal, M. (1969). *Teorik esasları ve tatbikatı bakımından asgari ücret*. İstanbul: Sermet Matbaası.
- MHP (2015). Toplumsal Onarım ve Huzurlu Gelecek. http://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/MHP_Secim_Beyannamesi_2015_tam.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi: 01/06/2015
- Pürsünlerli, E. S. (2003). *Asgari ücretin vergi dışı bırakılması: Türkiye ve yabancı ülke uygulamaları*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- TÜİK (2015). İstihdam edilenlerin yıllara göre işteki durumu. <http://tuik.gov.tr/> adresinden alındı. Erişim tarihi: 01/06/2015.
- Zaim, S. (1997). Çalışma ekonomisi. İstanbul: Filiz Kitabevi.

